

Vittne i terapi

Hur psykoterapeuter inom barnpsykiatri upplever möten med barn, ungdomar och familjer, tillhörande Jehovas Vittnen

Susanne Alm

Psykoterapeutprogrammet inriktning Barn och ungdomspsykoterapi, 90 hp
Höstterminen 2011
Examensarbete 15 hp
Handledare: Naser Mofidi leg psykolog med dr.

Sammanfattning

Fem psykoterapeuter, med blandad grundutbildning, på en barnpsykiatrisk klinik i Blekinge, har intervjuats. Syftet har varit att undersöka vilka erfarenheter och upplevelser psykoterapeuterna har av att möta barn, ungdomar och familjer, tillhörande Jehovas Vittnen, i barnpsykiatri. Jehovas Vittnen är ett trossamfund som finns över hela världen. Det är en tro som dikterar tydliga och stränga levnadsvillkor för sina medlemmar och som inte deltar i övriga samhällets förekommande traditioner.

I intervjuerna har samtliga terapeuter upplevelser av att det är svårare att utmana och skapa förändring i dessa fall. Utmanandet av ett system där man lever reglerad utifrån en tro som Jehovas Vittnen, upplevs bekymmersamt. Terapeuterna saknar tillräcklig kunskap om samfundet och om barns levnadsvillkor där. Samtliga terapeuter uppger också att det inte är en självklar och naturlig sak att fråga patienter om deras trostillhörighet.

I intervjuerna framkommer en negativt färgad bild av samfundet och svårigheter kring att jobba terapeutiskt i en kultur som är främmande den terapeuterna själv lever och är skolade i. Det faktum att terapeuterna inte har någon egen trostillhörighet verkar vara försvårande, då frågor om tro inte finns som en naturlig del i terapeuternas repertoar. Rädsla för att kränka den lagstadgade religionsfriheten och den privata sfären, är något som leder till försiktighet vid dessa möten. I uppsatsens avslutande del sker ett resonemang kring och ges förslag på frågor som skulle kunna ingå som en del i terapeuters anamnesupptagning, vid möten med nya familjer.

Nyckelord:

Jehovas Vittne, barnpsykiatri, barn, ungdomar, familjer, psykoterapeuter, tro.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
Utvecklingspsykologiskt perspektiv	4
Barn i Jehovas Vittnen	5
Jehovas Vittnens organisation och kultur	7
Forskning och litteratur om Jehovas Vittnen	9
Hjälporganisationer	11
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	12
METOD	12
Definition	12
Urval av intervjupersoner	13
Intervjuprocessen	14
Bearbetning av intervjuer	14
Etiska överväganden	15
Validitet, reliabilitet, överförbarhet	15
RESULTAT	17
DISKUSSION	23
REFERENSLISTA	27
BILAGOR	
1. Intervjufrågor	

INLEDNING

Under mina 20 år som socionom och psykoterapeut på en barn och ungdomspsykiatrisk mottagning har flertalet familjer, tillhörande trossamfundet Jehovas Vittnen, sökt sig till mottagningen, för olika slags bekymmer med sina barn och ungdomar. Mitt intresse för hur psykoterapeuter möter barn, ungdomar och familjer från Jehovas Vittnen, väcktes när jag fick en fråga från en liten patient jag hade mött en gång i veckan under flera månader. ”Var tar alla människor vägen när jorden går under?”. Frågan gjorde mig helt ställd. Under våra månader av terapi hade ingen nämnt något alls om tillhörigheten till Jehovas Vittnen. Inga trosuppfattningar hade kommit i dagen, trots att föräldrarna hade kommit på egen hand de första gångerna och vi hade haft flera långa anamnestiska samtal. Den lille patienten hade massor av funderingar kring familjens tro. Tankar och känslor som sedan visade sig vara intimt förknippade med problematiken man sökt för. När ämnet togs upp med föräldrarna så var det uppenbart att de inte ville att vi skulle fokusera för mycket på det. Det var som om det skulle bli ett intrång på deras personliga tro.

I barn och familjeterapi är det självklart att vara nyfiken på och att utmana en familjs tankar om sig själv, sina barn, sitt sätt att leva, för att förstå och hjälpa till att skapa en positiv förändring. (Frude, 1990). När familjens levnadssätt är styrt av ett starkt reglerat regelverk, utifrån en gudstro, har det en annan innebörd än att möta andra familjer med egna strikta regler. Trots att vi till synes lever i en och samma värld, i samma land, är våra kulturer och traditioner radikalt olika.

När information i ämnet eftersökts i böcker, artiklar och forskning, har det varit mycket svårt att hitta relevant material som berör barn och ungas situation i detta samfund. Än mer svårt har det varit att hitta information och forskning kring hur man kan arbeta terapeutiskt med dessa familjer. Det finns en hel del litteratur om vuxna som lämnat samfundet, så kallade ”avhoppare”, eller blivit uteslutna ur Jehovas Vittnen. Dessa Skildringar är ofta rätt så mörka och negativa.

Eftersom det är ett tämligen outforskat område kändes det angeläget att få veta mer om hur andra

terapeuter tänker och arbetar kring dessa frågor. Att valet föll på att undersöka erfarenheter från arbete med patienter tillhörande just Jehovas Vittnen, är i mångt och ett avgränsande val. Det finns flera trossamfund i Sverige såsom Livets Ord, Hare Krishna med flera. Dock är Jehovas Vittnen ett av de största trossamfunden, (Essén, 2008) och sannolikheten borde vara större att terapeuter mött och kommer att möta denna grupp än vad gäller andra samfund.

Utvecklingspsykologiskt perspektiv

Inom utvecklingspsykologin finns idag en rätt enhetlig syn på vad som är grundläggande för att ett barn ska kunna utvecklas och må bra i bästa möjliga mån. Anknypningen till en förälder som förmår ge kärlek, omvårdnad, trygghet och svara an på barnets behov, är det första primära för barnets framtid. Där barnets vårdnadshavare kan hjälpa barnet med dess frustration, behov, ge kärlek, stöd, uppmuntran, tröst och alla övriga andra förekommande behov. Vikten av att föräldrarna kan ställa sina egna behov åt sidan och låta det lilla barnets ha företräde betonas inom psykologin. Genom kärleksfull trygghet, närhet, stöd och uppmuntran, hjälper föräldrarna sitt barn att klara allt fler saker på egen hand och gynnar utvecklingen för att barnet ska kunna utvecklas till en alltmer egen individ med ökad autonomi (Wennerberg, 2010) Under uppväxten behöver barn skilja ut sig alltmer från sina föräldrar och forma sina egna åsikter, värderingar och sätt att vara. Genom att söka sig allt längre ut i världen med föräldrarna i bakgrunden som en trygg bas, som man kan komma tillbaka till och tanka stöd, kärlek och förståelse kan barnet utveckla sin identitet alltmer (Bowlby, 1994). Umgänge med andra barn och vuxna utanför hemmet blir sammanhang där barnet kan spegla sig själv i andra och lära sig om socialt samspel och om världen utanför hemmet. En trygg och stödjande barndom, där föräldrar uppmuntrat och stöttat barnets kliv ut i livet till en alltmer självständig person gör barnet redo att möta livet och andra människor utanför familjen och det egna nätverket (Havnesköld & Mothander, 2002). Det är av stor vikt för barnets utveckling att föräldrarna finns som trygga och fasta anknytningspersoner som kan skydda och trösta barnet från rädslor och upplevda eller fantiserade faror. Utifrån kommande faror och hot filtreras genom anknytningspersonen och det är föräldrarnas mentaliserande förståelse, beteende och trygga närvaro som kan lugna och trygga barnet. I de fall det är anknytningspersonen som är den farliga, opålitliga eller den som inte förmår psykologiskt stötta, trygga och skydda barnet riskeras barns hälsa och psykiska utveckling (Wennerberg, 2010).

Barn i Jehovas Vittnen

Hur är det för de barn som lever i trossamfund som är starkt reglerade? Där rätt och fel är mycket tydligt utstakade och där individen förutsätts ge avkall på sina egna behov och önsknings inför församlingens regler och trossamfundet som grupp. Där föräldrar sätter trons uppsatta normer och regler före att följa sin egen känsla av vad som är bra och rätt för just sitt barn med alla dess unika individuella behov och förutsättningar. Det finns föräldrar som löser dessa dilemman på ett sätt som fungerar för barnet och familjen, men människor som lämnat Jehovas Vittnen berättar om att föräldrar måste dölja för församlingen om man tillåter barnet att göra något som egentligen inte är tillåtet. Det innebär att både barnet och föräldrarna riskerar att känna sig illojala mot sitt sammanhang, med den skuld och skam som kan följa. I de fall föräldrarna ser församlingens regelverk som överordnat, kan barnets trygga anknytning till en förälder som inte står för gränser och trygghet i sig själv, utan genom församlingen och Gud riskeras. Separations- och individuationsprocessen för barnet och ungdomen, riskerar bli svår när det är otydligt vad som är föräldrarnas roll respektive församlingens, ifråga om ansvar och gränser och där det individuella perspektivet är underordnat eller inte får någon plats alls. Det kan istället för vårdnadshavarna, vara de ”äldste” som fattar beslut om hur barnet bör behandlas och kan utdöma straff, för regelbrott, i de fall de anser det behövs.

Bland de uppväxtberättelser som finns beskrivs straff, såsom att dömas till tystnad, att barnet inte får prata med någon ur församlingen eller delta i de församlingsaktiviteter som barnet tidigare gjort (Pettersson, 2008; Tandberg, 1996). Ett antal berättelser, ur ett vuxet tillbakablickande perspektiv, belyser det positiva i en gemensam stark tro, en tillhörighet till en enad grupp där alla tjänar samma sak, Jehova, Gud. För många vuxna kan det vara tryggt och vilsamt att ha ett sådant tydligt sammanhang och en stark gemenskap, utanför ett samhälle som är starkt individinriktat och mångfacetterat. Det kan å ena sidan vara lugnt och tryggt samtidigt som det ges mycket lite utrymme till egna ifrågasättanden och att söka sig egna vägar i livet. Det är en liten och sluten värld. En värld i världen. En värld som kallar sin värld och sitt sätt att leva för ”sanningen” och världen utanför, opålitlig och styrd av satan. (<http://watchtower.org>) Målsättningen inom Jehovas Vittnen är inte att ungdomen ska utvecklas till en fritänkande och självständig individ utan man betonar istället det farliga i livet utanför Jehovas Vittnen och det dåliga i att ifrågasätta Gud. För

att motverka ifrågasättande av tron och dess regler, finns videor, ([HYPERLINK](#) "<http://youtube.se/>" "<http://youtube.se>), och Jehovas Vittnens hemsida, ([HYPERLINK](#) "<http://watchtower.org/>" "<http://watchtower.org>) där en mängd rubriker finns under ”ungdomar frågar”. Där visas hur illa det kan gå och hur dåligt ungdomen mår om man tvekar kring sin tro. Om barnet eller tonåringen prioriterar exempelvis en idrott före möten så likställs det med att välja bort Gud.

Det är enligt Jehovas Vittnen också dåligt att ägna tid åt saker som att kommunicera via sin mobiltelefon, se på Tv, gå på fester eller delta i skolans firande av högtider. Det som beskrivs som farligt och opålitligt innefattar det mesta som andra ungdomar gör regelbundet. Om ungdomen tvivlar eller mår dåligt, är det till bibeltexter, mer bibelstudier och till församlingen man ska vända sig, för att hamna rätt och må bra. Det uppskattas att vara lydig och att inte ifrågasätta. Budskapen är mycket tydliga, om ungdomen inte följer Jehova (Gud), församlingen och dess regelverk, kommer han eller hon få ett mycket dåligt liv ([HYPERLINK](#) "<http://watchtower.org/>" "<http://watchtower.org>) För barnet kan denna slutna värld leda till en osäkerhet inför sig själv, omgivningen och världens beskaffenhet, framför allt när det är dags att möta världen utanför. Sociala kunskaper och faktiska kunskaper som behövs i ute i samhället, och som barnet som vuxen kommer att helt eller delvis leva i, blir reducerade. Barnet måste förhålla sig till två vitt skilda världar under sin uppväxt och riskerar att känna, att hur man än förhåller sig, blir det inte rätt i någon av världarna (Essèn, 2008).

Tron på Harmageddon, jordens undergång, är så levande inom Jehovas Vittnen, att många barn lever med ständig rädsla och oro för att deras föräldrar och närmaste plötsligt ska försvinna och att hela deras sammanhang ska rämna. Det är utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv ett allvarligt hot för barnets utveckling om anknytningspersonener förmedlar och befäster något som barnet upplever som skräckinjagande, såsom att vidhålla att jordens undergång är nära förstående och att alla som inte är troende Jehovas Vittnen ska försvinna (Essèn 2008; Wennerberg 2010). Barnets fri och rättigheter är reglerade i svensk lagstiftning och genom FN:s barnkonvention. Där framhävs barnets rätt att bli respekterad för den person det är. Att barnet bland annat har rätt att uttrycka sig och bilda sina egna åsikter, frihet att ta emot , söka och vidarebefordra information och ideèr, rätt till tanke, samvets och religionsfrihet. Barnet har rätt till ett privatliv, rätt till utbildning inom områden där barnet kan utveckla sin mesta potential, rätt till fritid och vila, lek

och aktiviteter utifrån barnets ålder. Barnet har rätt att frivilligt delta i det kulturella livet. Barnets grundläggande behov kommer före föräldrarnas i de fall där behov står mot varandra. Även utifrån ett religiöst perspektiv. (<http://www.bo.se>).

Jehovas Vittnens organisation och kultur

Jehovas Vittnen grundades i USA på 1870-talet av Charles T. Russel. Huvudkontoret, Bethel (Guds hus) finns i Brooklyn, New York i USA. Jehovas Vittnen finns i cirka 230 länder och har cirka 6-7 miljoner medlemmar i världen, varav ca 22000 medlemmar i Sverige (Arlebrand, 2002). Jehovas Vittnen är ett trossamfund som ser sig som de enda sanna kristna och har en egen tolkning av Bibeln som gavs ut 1961, The New World Translation, Nya Världens översättning av den heliga skrift. Tidningen Vaktornet är vägledande för hur man ska leva sitt liv i Jehovas Vittnen, tillsammans med tidskriften Vakna!, och den egna bibeln och bibeltexterna (Franz 1990; Essèn 2008). Guden är Jehova, den enda. Man tror inte på treenigheten, inom kristendomen och ser Jesus mer som en förmänsklig person som gjorde gott för mänskligheten.

En grundbult i tron är att världen ska drabbas av undergång, harmageddon, och 144000 utvalda ska få komma upp och leva i himlens paradys. Övriga medlemmar i Jehovas Vittnen får leva kvar på jorden i dess paradys, medan de som inte är troende Jehovas Vittnen, de så kallade "Världsliga" kommer att dö (Arlebrand, 2002).

Harmageddon är mycket levande i Jehovas Vittnens tro. Ända sedan slutet på 1800-talet har flera årtal sagts vara tiden då jorden kommer att gå under. Senast fastlagda år var 1975. Eftersom det inte infriades så förutspår trosrörelsen nu istället att olika slags naturkatastrofer, såsom översvämningar och jordbävningar, är tecken på att undergången är nära, utan att för den skull ange en specifik tid. Då denna värld plötsligt kan gå under, är det därför viktigt vara en god troende och så renlärig som möjligt för att få leva kvar i himlen eller jordens paradys. Tron innebär att nuet bara är något man nödvändigt måste ta sig igenom, en transportsträcka, och man ser fram emot Harmageddon, då paradiset uppebaras för dess medlemmar (Franz, 1990).

Därför blir inte heller utbildning en viktig och väsentlig del i det här livet. Tvärtom uppmanas ungdomar att söka sig så snabbt som möjligt bort från skolan till ett mer praktiskt arbete som inte kräver för mycket tid. Det jordliga livet är till för att tjäna Jehova (Gud) och att förkunna, "gå i tjänst" hos andra människor, och övertyga dessa om att bli medlemmar i Jehovas Vittnen. Barn

uppmuntras att följa med sina föräldrar att knacka dörr, så snart det är möjligt, för att lära sig mer om tron och förbereda sig för sitt eget förkunnande i framtiden. Jehovas Vittnen benämner sättet att leva som ”Sanningen” ([HYPERLINK "http://watchtower.org/"](http://watchtower.org/)<http://watchtower.org>) Ickemedlemmar benämns de ”världsliga”, det vill säga alla andra i samhället. Jehovas Vittnen menar att dessa lever i en värld skapad av satan, en opålitlig värld. Alla traditioner i denna värld förkastas, eftersom det ses som en hyllning till satan att fira jul, påsk, födelsedagar, midsommar med mera. Jehovas Vittnens medlemmar uppmanas att inte hylla något annat annat än sin gud. Det innebär också att man inte röstar i allmänna val eller sjunger födelsedagssånger eller nationalsången och firar nationaldag. Den enda högtid som firas på en speciell dag är Åminnelsen, som infaller vid påsk. Livet i Jehovas Vittnen är kringgärdat av ett strängt regelverk. Ju mer man avstår från världsliga lockelser, desto mer lever man i trons sanning ([HYPERLINK "http://watchtower.org/"](http://watchtower.org/)<http://watchtower.org>), (Essèn 2008).

Det förekommer att medlemmar uppmanas ha koll på varandra och föra vidare information till de äldste om någon gör något otillåtet såsom att ha en pojk- eller flickvän eller att ha sex före äktenskapet. Inte heller tillåts alkohol el nikotin. Det anses viktigare för barn och ungdomar att tjäna Jehova, Gud, och studera sin bibel än att delta i fritidsaktiviteter och umgås med andra barn, utanför församlingen. Barn utanför församlingen kan ha dåligt inflytande så till vida att barnets omdömen kan förörmörkas. (Essèn 2008; Frisk 2009). Jehovas Vittnens organisation beskrivs som starkt reglerad från huvudkontoret i New York. Man fattar beslut och styr organisationen utifrån sina tolkningar om rättrådigt leverne, som har stort inflytande direkt ut i församlingarna och in i medlemmarnas liv. I varje församling finns en handfull män som tjänat Jehova, Gud, extra väl och därmed kallas ”de äldste”. Ingen kvinna kan ha en viktig befattning inom Jehovas Vittnen. Det är klart och tydligt uttalat liksom att mannen är det naturliga överhuvudet i varje familj (Essén 2008; Franz 1990).

Det är till de äldste inom församlingen föräldrar vänder sig till för att få råd om hur man kan göra om man har problem med sitt barn eller sin tonåring. Det är också de äldste som förhör barnet eller tonåringen om det begått något regelbrott som kommit dem tillkänna. Det kan vara brott som att ha deltagit i en skolaktivitet som inte är tillåten, att ha missat för många möten, gått på disco med mera. Flera avhoppare återger berättelser om långa förhör, där de in i detalj måst redogöra för det de gjort, varför och på vilket sätt de kan gottgöra inför Jehova och fortsätta leva

efter Sanningen. I de fall det handlat om sexuellt umgänge upplevs dessa förhör som mycket utlämnande och kränkande. Någon form av straff utdöms av de äldste för att sona regelbrottet (Tandberg 1996; Pettersson 2008; Essèn 2008).

De som upplevt sig må dåligt inom församlingen har ibland sett till att begå flera regelbrott för att bli uteslutna ur församlingen, istället för att tvingas leva med det egna valet att ha lämnat sin gud. Då en person blir utesluten eller hoppar av, tillåts ingen ur församlingen ha någon mer kontakt någonsin med den personen. Valet att träda ur församlingen, eller rädsla för att bli utesluten, är därför mycket svårt för de unga människor som funderar på detta, eftersom de mister hela sitt sammanhang, familj, släkt och vänner. I den mån föräldrar önskar ha kontakt med sina avhoppade eller uteslutna barn, måste de dölja detta för församlingen. Den som vill komma tillbaka till Jehovas Vittnen får ibland göra det men måste då leva i församlingen och göra bot. Ingen talar då med personen och man har inga privilegier. De äldste avgör hur lång tid det kan pågå och bedömer om man kan bli medlem igen (Pettersson 2008; Tandberg 1996; Essèn 2008).

Forskning och litteratur om Jehovas Vittnen

I Socialdepartementets utredning I God Tro (SOU 1998:113), uppmärksammas att, frågan om nyandliga rörelsers eventuella negativa inverkan på medlemmar, var ett mycket laddat och känsligt ämne, när det togs upp på riksdagsnivå inför utredning. I utredningen konstateras att en fjärdedel av riksdagens ledamöter tillhör någon kristen grupp och att det sannolikt är lätt att någon känner sig personligen kritiserad för sin trostillhörighet. Utredningens syfte var att undersöka samhällets resurser för att bistå avhoppare från nyandliga rörelser. Med nyandliga rörelser avsågs även trossamfund som Jehovas Vittnen, trots att denna funnits sedan lång tid tillbaka. Begreppet användes för att även täcka in både trossamfund och privata verksamheter som människor söker sig till för att få andlig vägledning, till exempel healing och seanser (SOU 1998:113) I utredningen ser man att det inom psykiatrin finns ett generellt mörkertal vad gäller att uppmärksamma och koppla en psykisk kris till att det kan finnas en bakgrund och koppling till en nyandlig rörelse. Eftersom Jehovas Vittnen är en av de största nyandliga rörelserna i Sverige representeras flest avhoppare härifrån. I Utredningen, som är relativt omfattande och gedigen har man genomfört både enkäter och intervjuer. 87 vuxna patienter från psykiatrin har besvarat enkäter samt har hållits nära hundra intervjuer med bland annat professionella inom psykiatri, socialtjänst, skola och skolhälsovård över hela landet. I detta material blir tydligt att de barn som

växt upp i nyandliga rörelser och sedan tar steget ur rörelsen som vuxen, får betydligt större psykiska bekymmer och kräver längre behandlingar än de som ingått medlemskap som vuxna. Det handlar ofta om att man mister hela sitt sammanhang, sin uppväxt, sin familj och hela den värld man levt i. Steget ut i den okända ”andra världen” är för många vuxna avhoppare mycket svårt.

De barn som uppmärksammats har i många avseenden levt i en mycket begränsad miljö och i flertalet fall finns kränkningar såsom psykisk och fysisk misshandel. Då barnen inte levt i en kultur med omvärldens traditioner och gemensamma sammanhang, har försvårat det sociala samspelet med jämnåriga i skolan och på fritiden. I utredningen framkommer en sannolik överrepresentation av de som söker psykiatri, med koppling till nyandliga rörelser trots att det ändå misstänks föreligga ett stort mörkertal, i avseende att bakgrunden inte uppmärksammas exempelvis inom psykiatrin. Det föreligger en stor kunskapsbrist hos professionella kring denna problematik, fastslår utredningen. I ett sekulariserat samhälle i snabb förändring där kyrkan tappat medlemmar finner människor en meningsfullt sammanhang i nyandliga rörelser konstaterar utredningen. Många söker ett alternativ och en andlig mening från den rådande tillvaron. De som kritiserar rörelserna, riktar inte kritik mot religionen och tron i sig, utan mot de handlingar och sätt att förhålla sig, konsekvenserna av tron, som kan vara skadliga för rörelsens medlemmar. Denna rädsla för att kränka de religiösa gränserna kan hindra professionella från att ta strid för barns rättigheter (SOU 1998:113).

Inom litteraturen kan man återfinna ett antal självbiografier, ofta med fingerat författarnamn för att inte råka ut för obehag själv eller för att försätta släkt och vänner i obehag. Dessa barndomsskildringar ger inte någon ljus bild av trossamfundet Jehovas Vittnen. Samtliga beskriver en rigid tillvaro, stor ensamhet och utanförskap, en tillvaro som ägnas åt möten, bibelstudier och dörrknackning. Det framkommer också fysiska och psykiska övergrepp under uppväxten inom Jehovas Vittnen. Den sociala tillvaron beskrivs som mycket begränsad genom att man inte tillåts umgås med andra utanför samfundet och heller inte heller delta i skol- eller fritidsaktiviteter som andra barn. Den hemska och opålitliga i världen utanför, samt att världens undergång sägs vara nära, är något som beskrivs som en gemensam rädsla som skapar oro och otrygghet, då man inte vet när och hur den värld man lever i kommer att försvinna (Pettersson 2008; Essèn 2008; Tandberg 1996) I sex intervjuer med avhoppare från Jehovas Vittnen, beskrivs

uppväxten i samfundet som att vara utanför samhället, en sluten värld där man som barn upplevt rädsla för människorna utanför organisationen, som inom trossamfundet beskrivs som onda. De har som barn, inte tillåtit delta i aktiviteter med andra barn utanför JH. Istället har fritid ägnats åt bibelstudier, möten och att gå i tjänst med föräldrar. Som vuxna upplevde de stora brister i det sociala och hur man lever i ute samhället (Frisk, 2009) Det är glest med litteratur kring det som är positivt med att vara medlem i Jehovas Vittnen. Som tidigare nämnts uppger vuxna att det funnits en stor gemenskap och en trygghet i att dela en stark tro.

Det är främst på den egna hemsidan ([HYPERLINK](#)

["http://watchtower.org/"](http://watchtower.org/)http://watchtower.org) som belyser det positiva i ett medlemskap.

Hjälporganisationer

Hjälporganisationen, Hjälpkällan, ([HYPERLINK "http://hjalpkallan.org/"](#)http://hjalpkallan.org), finansieras av Socialstyrelsen och Allmänna Arvsfonden. Varje år hjälper man cirka 100 ungdomar och vuxna som lämnar eller blir uteslutna ur trossamfund. Cirka 80 procent av dessa kommer från Jehovas vittnen. Hjälpkällan erbjuder bland annat stöd och hjälp från psykologer och kuratorer samt ett nätverk med andra människor som lämnat trossamfund tidigare.

Hjälpkällan hyser, utifrån deltagares berättelser om uppväxt, en stor oro kring barns och ungas situation i Jehovas Vittnen. Man belyser utanförskapet, i förhållande till resten av samhället, rädslor hos barn utifrån det som tron förmedlar vad gäller dess eskatologi, läran om tidens slut, där berättelser finns om barn som blivit förtvivlade bara av upptäckten att föräldrarna inte varit hemma då barnet kommit från skolan. Eftersom uppryckandet av de 144000 utvalda förutspås ske utan förvaring, är detta något som barn och unga ofta lever i rädsla för. Både att upptäcka att de närmaste försvunnit och att man blivit lämnad ensam kvar eller oro för att plötsligt försvinna själv. De som söker sig till Hjälpkällan berättar om att psykiatri är något man avråds från att söka sig till. Psykiatri tillhör den demoniserade andra världen, som man bör undvika kontakt med. Psykiatri anses förringa eller förneka Gud och är därmed kritiskt inställd till medlemmar i Jehovas Vittnen. Förutom Hjälpkällan finns Hjälp och stöd organisationer, för avhoppare, uteslutna och anhöriga som ROS och FRI, Stiftelsen Rädda Individerna ([HYPERLINK "http://www.fri-sverige.se/"](#)http://www.fri-sverige.se) samt ROS, Rådgivning om sekter ([HYPERLINK "http://www.ros.org.se/"](#)http://www.ros.org.se).

Samtliga hjälporganisationer efterlyser mer kunskap om olika trossamfund och om barns

levnadsvillkor i dessa, hos de vuxna och professionella som barnet kommer i kontakt med under sin uppväxt. Vad finns då för kunskaper att möta och hjälpa dessa barn och ungdomar inom barnpsykiatri? Finns frågor och teman som berör tro med i det vardagliga arbetet? Ökad kunskap inom detta område efterlyses från många håll, bland annat i SOU 1998:113.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att undersöka och sammanställa kunskap och erfarenheter av terapeuters möten med barn, ungdomar och familjer som tillhör Jehovas Vittnen.

Frågeställningarna innefattar hur terapeuter upptäcker, bemöter och behandlar, barn, ungdomar och familjer med tillhörighet till Jehovas Vittnen.

METOD

En kvalitativ ansats valdes, då syftet var att få en mer fördjupad kunskap kring ämnet. Fokus låg på terapeuternas egna tankar, känslor och upplevelser kring möten med denna patientgrupp.

Användandet av en kvantitativ analys såsom att sammanställa kvalitativt material i tabeller och siffror finns, men i den här studien valdes att istället presentera intervjumaterialet i löpande text, med enskilda citat för att få en fördjupad förståelse för hur terapeuterna tänker och resonerar kring de frågor som ställts, samt för att få mer nyanser i det uttryckta (Langemar, 2008).

Eftersom frågeställningen är vid och kräver att den som intervjuas får tid att tänka och resonera kring frågorna, föll valet på att använda en halvstrukturerad intervju, med några i förväg formulerade öppna frågor. Följdfrågor ställs där terapeuterna ombetts utveckla svaret eller förtydliga det sagda. Dessa frågor har karaktären av ”Hur menar du nu?”, ”hur tänker du att.....? På vilket sätt...? Intervjuerna präglas av att följa den intervjuade i sitt sätt att berätta om sina tankar, erfarenheter och upplevelser. Intervjuerna är därför personligt färgade, även om samma slags huvudsakliga frågor ställs.

Definition

I litteraturen använder sig flertalet av benämningen *”sekt”*, när Jehovas Vittnen beskrivs. Ordet sekt är ofta ett negativt värdeladdat ord i vårt samhälle, vilkens innebörd är *”en religiös grupp som markant avviker från den eller de religiösa huvudlinjerna i ett samhälle”*, enligt NE, Nationalencyklopedin (HYPERLINK "<http://www.ne.se/>"<http://www.ne.se>). Istället valdes i denna studie, att se och benämna Jehovas Vittnen som ett *”trossamfund”*, vars innebörd är *”en gemenskap för religiös verksamhet, där det ingår att anordna gudstjänst”*. (<http://www.ne.se>) Valet av denna mer neutrala benämning påverkar ansatsen och förhållningssättet, framförallt i de intervjuer som utförts. Benämningen ger också utrymme för att det kan finnas människor som är nöjda och trivs med att leva i dessa sammanhang och inte upplever samfundet på samma sätt som ur ett utifrånsperspektiv. Fokus kommer dock övervägande att vara på det som skiljer sig mellan de olika världarna och som kan vara komplicerande för barn och ungdomar samt hur detta bemöts i barnpsykiatri.

Urval av intervjupersoner

De terapeuter som deltog valdes ut medvetet och strategiskt. Eftersom jag var intresserad av att ta del av berättelser och upplevelser från de som mött familjer från Jehovas Vittnen, utfördes en inventering inom Blekinges Bupmottagningar kring vilka som mött och arbetat med dessa barn och familjer. Verksamhetschefen skickade ut ett mail till alla psykoterapeuter på våra kliniker, om att jag skulle skriva en uppsats i min psykoterapiutbildning och gav sitt medgivande till att de intervjuer som efterlystes kunde genomföras på arbetstid. Därefter berättade jag om mitt valda tema på arbetsplatsträffar och bad psykoterapeuterna fundera kring deras erfarenheter i ämnet. Mitt önskemål var att intervjua de som hade haft flera patienter/ familjer med denna bakgrund. De som inte tyckte att de hade några erfarenheter alls eller endast träffat någon enstaka patient/ familj, sorterades bort. Kvar fanns en grupp med olika grundprofessioner som fick en muntlig förfrågan av mig om de kunde tänka sig att bli intervjuade och inspelade för att anonymt användas i mitt uppsatsarbete. Fem terapeuter ställde sig positiva till detta. De intervjuade består av fem psykoterapeuter. Alla har arbetat i psykiatri mellan tio och trettio år och inom barnpsykiatri mellan fem och trettio år. Alla är i åldern 45-65 år. De som intervjuats har samtliga de olika slags grundutbildningar som krävs för att arbeta på en barnpsykiatrisk öppenvårdsmottagning. Samtliga har dessutom minst en så kallad steg-1 utbildning, en grundutbildning i psykoterapi, med varierande inriktning. Alla har regelbunden handledning både inom kliniken och genom externa handledare

Intervjuprocess

Intervjuerna, där författaren varit intervjuare, har genomförts under arbetstid, på terapeuternas arbetsplats. Intervjuerna föregicks av samma introduktion till samtliga, om ämnet för uppsatsen, samt att intervjufrågorna lästes (bilaga 1) upp med information om att följdfrågor också kunde ställas (Kvale 2009; Langemar 2008). Tre intervjuer har genomförts i terapeuternas eget arbetsrum och två intervjuer har hållits i mitt eget arbetsrum. Intervjuerna har spelats in på digital inspelare, med intervjupersonernas medgivande. Tiden för intervjuerna har varierat mellan 50 till 70 minuter och har genomförts vid ett tillfälle per person. Inför intervjun har de intervjuade fått samma information. Information om tid, ram samt syftet med intervjun och om hur uppgifterna kommer att användas. Ämnet för uppsatsen har beskrivits och att det är terapeutens egna tankar och upplevelser från möten med barn, ungdomar och familjer tillhörande Jehovas Vittnen, som står i fokus. Terapeuterna har upplysts om att några större, inledande frågor kommer att ställas, som terapeuten kan prata fritt kring och att uppföljningsfrågor kring det som är oklart eller behöver förtydligas, kommer att ställas. Även sonderande frågor har ställts, såsom ”Kan du berätta mer om det här?” (Kvale, 2009). Alla intervjuade har blivit garanterade anonymitet, och konfidentialitet, så till vida att deras information inte kan knytas till dem som person samt garanterade att materialet inte kommer att användas i annat syfte än för uppsatsen. Information om att inspelningen raderas efter utskrift, samt förstörelse av utskrifter efter uppsatsens godkännande, lämnades också till de intervjuade. Strävan har varit att skapa en så trygg och bekväm intervjusituation som möjligt för att kunna uttrycka sig fritt kring temat (Kvale, 2009). Intervjuerna har inletts likadant, där frågor ställts kring ålder, profession, år i yrket, tidigare arbetsplatser, och en uppskattning av hur många gånger man kommit i kontakt med Jehovas-familjer inom barnpsykiatrin.

Bearbetning av intervjuer

Intervjuerna har spelats in digitalt, lyssnats av och skrivits ut ordagrant. De känslouttryck som uppkommit i rummet såsom, allvarlig, skrattar, bekymrad, bestämd, har också betonats, för att återge materialet så korrekt som möjligt (Langemar, 2008). Intervjuerna har därefter lästs igenom, var för sig, flertalet gånger. Sedan har de gemensamma svaren sorterats under de större frågorna och sammanställts. Ord, uttryck och gemensamma svar som återkommit i intervjuerna

har sammanställts till teman som presenteras i uppsatsen. Terapeuternas svar citeras i de fall det är av särskild betydelse för ämnet eller för att belysa någon speciell uppfattning eller erfarenhet.

Etiska överväganden

Intervjuerna har varit frivilliga och de som deltagit har aktivt sagt ja till att samverka. Fria samtal om ett sådant ämne som religion, egen tro, fördomar, tankar och känslor som till exempel att det skulle finnas svårigheter kring att möta människor ur en viss grupp, i det här fallet Jehovas Vittnen, är ett känsligt ämne. Terapeuter är skolade och rustade för att möta alla slags människor med olika slags sätt att leva och är kanske än mer försiktiga i sina uttalanden än många andra människor. För att verkligen garantera de intervjuades anonymitet på en så liten klinik, där man lätt kan utröna vem som sagt vad bara utifrån att läsa om vilken grundprofession man har, så gjordes valet här att inte presentera intervjuerna var för sig. Ej heller presenteras de intervjuade utifrån sin specifika profession, kompetens eller kön. Det har varit viktigare att presentera ett material som kan läsas av alla, även inom kliniken, utan att avslöja vilka som intervjuats alls. Då det manliga könet är rejält underrepresenterat inom kliniken, skulle man också lätt kunna identifiera vem som sagt vad, om kön redovisats. För att ytterligare säkerställa anonymiteten redovisas gemensamma likartade svar tillsammans i uppsatsen och där citat används kan man inte härröra det till någon enskild. Kvale, påpekar att: *Publicering av osammanhängande och repetitiva ordagranna intervjuutskrifter kan leda till en oetisk stigmatisering av specifika personer eller grupper* (Kvale, 2008)

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Studien är liten men innehar en stor meningsfullhet, då kunskapen inom detta område är mycket knapp. Studien har en trovärdighet, såtillvida att de få tidigare undersökningar som utförts, har lämnat samstämmiga resultat om bristfällig kunskap inom psykiatrin, i mötet med barn och familjer från nyandliga rörelser (SOU, 1998:113). Även Essèns kartläggning av religiösa samfund i Sverige, efterlyser mer kunskap inom psykiatrin för att synliggöra barn i dessa rörelser. (Essèn, 2008). Essèn påpekar också att Jehovas vittnen har olika starka fästen i olika delar av landet, där vår region är ett av dessa med flera näraliggande församlingar. Eftersom så lite insyn finns kring hur barn och ungdomar har det i ett tämligen slutet samfund som Jehovas Vittnen, är det svårt att hitta litteratur och studier kring det som upplevs som positivt i rörelsen. Studien är

därför baserad på det material som finns att tillgå utifrån mestadels ett kritiskt perspektiv. Eftersom intervjuerna inte analyserats av någon annan person, finns ingen bedömaröverensstämmelse. Förankringen i data är därför avhängig mitt förhållningssätt till det material som kommit ur intervjuerna. Genom att upprepade gånger lyssna och formera de intervjuades svar, utifrån olika förhållningssätt till materialet, såsom kritiskt, positivt, neutralt, i den mån man nu kan förhålla sig så, som ett interagerande subjekt, torde risken för att dra för långtgående slutsatser minimeras. Vikten av att framhålla det som fungerat och varit positivt för terapeuterna, borde också minska risken för att studien ”pusslas ihop”, till enhetliga svar på frågorna som ställts (Langemar, 2008).

Sannolikheten är stor, att man skulle kunna komma fram till ett liknande resultat, och därmed en överförbarhet till en annan liknande studie, genom att använda sig av samma slags frågor, i intervjuer ställda till terapeuter, med minst en grundläggande psykoterapeutisk kompetens, på andra BUP-kliniker i Sverige. Urvalet är litet men anses vara klart representativt för andra BUP-kliniker, även om det inte redovisas exakt profession eller kön, utifrån tidigare nämnda etiska dilemman (Langemar, 2008) Det finns fördelar och nackdelar med att ha kollegial koppling till de som intervjuats. På ett sätt kan det vara en stor trygghet i att man talar liknande språk, använder sig av samma slags ord och blir förstådd. Samtidigt kan detta vara till en nackdel då man kan missa något i det som anses självklart och bli blind för den gemensamma kontexten. Det kan vara en säkerhet i intervjusituationen, som skänker trygghet åt båda håll, framförallt då intima frågor ställts om terapeuternas egna svårigheter och tillkortakommanden samt reflektioner över sina tankar, kring egen tro och religion överhuvudtaget. Möjligen hade en utifrån kommande intervjuare fått mer försiktiga svar, men sannolikt hade terapeuternas svar blivit liknande, om än klädda i andra slags ord. Tilltro finns emellertid att man genom en likartad upprepad kvalitativ studie skulle få resultat som är i överensstämmande med vad som avser terapeuters ringa kunskap om barn i Jehovas Vittnen samt terapeuters sällan ställda frågor till patienter om tro och religion.

RESULTAT

Terapeuternas tankar om trossamfundet Jehovas Vittne

De intervjuade har haft flera kontakter med barn, ungdomar och vuxna, tillhörande Jehovas Vittnen, i sin yrkesutövning på Bup. Ett par terapeuter har dessutom haft kontakt med människor från detta trossamfund, på tidigare arbeten, bland annat inom vuxenpsykiatri och primärvård. Terapeuterna beskriver samstämmigt att de utifrån sina erfarenheter och vetskap om trossamfundet, har en bild av Jehovas Vittnen som en rigid religion som inte tillåter sina medlemmar sådant som är lustfyllt i livet. Baserat på sina kontakter med patienter inom barnpsykiatri, så tror de att barn och familjer lever strängare och annorlunda än människor utanför Jehovas Vittnen. Alla fem tror att människor kan finna en stor samhörighet i gruppen och att det finns ett positivt omhändertagande som annars inte är så vanligt i samhället. Men man tror också att denna samhörighet har ett rätt högt pris, framför allt på bekostnad av individualismen. Terapeuterna tror att det är gruppens och organisationens bästa, som sätts före det som är det bästa för individen..

En av terapeuterna säger dröjande:

Jag känner mig betänksam, lite kritisk..., förväntar mig att det är något som påverkar personer negativt. Så tänker jag utifrån det jag har upplevt. Jag är inte insatt komplett i den religionen men det jag har upplevt är att det finns väldigt lite, vad ska man säga....bemötande utifrån personen och personens behov...så att personen blir negligerad som person, vilket jag tycker är oerhört allvarligt...men...det är utifrån den profession jag har....att man inte får vara den man är.

Ytterligare svar:

Det finns ett regelverk och en hierarki inom den gruppen, Jehovas vittnen, som gör att man till punkt och pricka ska följa normer och regler....verkar finnas någon slags falskhet i det här som inte riktigt stämmer medalltså man lyckas inte leva upp till de här kraven fullt ut. För att kraven utgår för lite ifrån vad en människa behöver så man måste smyga med vissa saker för att...de har ett behov som aldrig blir tillgodosett, så tänker jag.

En annan svarar:

Däremot tror jag att andra familjer utan en så stark tro är påverka bara på ett annat sätt. Skulle

kunna nå med andra sakargument... att övertyga utifrån expertroll. Men här skulle jag utmana Gud... Det blir något helt annat. Går inte att använda logiska argument och barnpsykologiska kunskaper.

Terapeuterna tänker mestadels negativa saker kring detta trossamfund. Någon beskriver att det känns fel att använda gud som ursäkt för att bete sig illa mot barn och en annan känner sig främmande inför en fundamentalistisk tro, som man tänker att Jehovas Vittnen representerar. Alla intervjuade har svårt att förstå sig vad som kan vara bra för barnen i detta trossamfund.

Samtliga terapeuter berättar om patienter de haft och om deras svårigheter att leva med stränga regler, i förhållande till jämnåriga. Patienterna har känt sig ensamma och utanför i skolan och på fritiden.

En av terapeuterna beskriver att:

Bekymret för mig är att jag kan hamna i hur jag själv ska handskas med det personen behöver för sin utveckling och inte låta min upprördhet över det "ickelyhörda" som församlingen står för... Den konflikten lever ju personen i men den blir ju min också och eftersom jag inte är troende så....

Frågar du om barn, ungdomars och familjers trosuppfattning?

Ingen av terapeuterna har frågor om trosuppfattning som en naturlig del i sin frågerepertoar. Terapeuternas svar är mycket likartade i den här frågan. Att ställa en fråga om trosuppfattning känns konstigt och ovant och är inget som man gör vid inledande möten.

Det skulle vara lika konstigt att fråga om tro vid de första samtalen, som att fråga om någon var vegetarian...

en annan svarar:

Det är först om familjen själv tar upp temat som jag blir nyfiken och ställer såna frågor, annars finns de inte naturligt hos mig....

Vidare svar:

Nej, det missar jag. Eftersom jag själv inte har någon tro så...eftersom det inte är en viktig agenda för mig, så tror jag att jag glömmer bort den frågan.....

och ytterliggare svar:

Det är nog inget jag bjuder in till precis.....

Flera terapeuter uppger att det är lättare att uppmärksamma och ställa frågor kring tro om man möter en familj med utländsk härkomst.

Inte alls lika naturligt att ställa sådana frågor till dom som är svenska och lever som min granne...

Har du någon egen trostillhörighet?

På ovanstående fråga uppger sig samtliga terapeuter inte ha någon egen tro eller uttrycker tydligt att de är ateister.

Alla fem tror att det är försvårande att inte ha en egen tro själv, då ämnet inte finns som ett naturligt tema. Vid möten med barn, ungdomar och familjer uppger terapeuterna att, tanken knappt finns på att religion kan vara en viktig del i andra människors liv.

En av terapeuterna berättar:

Eftersom religion är rätt så perifert i mitt liv överhuvudtaget så tänker jag inte på att det finns folk som verkligen lever i det här på något sätt...att det är deras viktigaste beståndsdel i livet. Att allting kretsar runt kyrkan...men om jag sen skulle få reda på det så skulle jag tänka, aha det här påverkar ju på något sätt och då skulle jag fråga om det. Det är ju nästan lite hemskt när man hör sig själv men så är det i alla fall....

Om man skulle fråga om religion och trostillhörighet, var alla överrens om att det skulle ha skett först när man upplevde sig ha en bärande relation och en allians med familjen eller ungdomen. Terapeuterna kände att det var viktigt att man träffats under en tid och kände varandra mer väl, för att underlätta nyfikenhet och intresse för barnets/familjens privata tro. I de fall där det senare framgick att familjen tillhörde Jehovas Vittnen, antingen genom att familjen själv berättade eller att exempelvis skolan eller någon annan gjorde det, väckte det till största delen nyfikenhet hos

terapeuterna. Men det fanns även tankar om att tillhörigheten var försvårande för både barnets situation och för terapin.

En terapeut tror:

Om föräldrarna är övertygade om att deras sätt att leva är det enda, kan man ju jobba hur länge som helst utan att komma någon vart....Vi måste anmäla till socialtjänsten om vi inte kommer vidare och om vi ser att barnet far illa i miljön.....

Visst är det svårare när människor har helt andra värdegrunder och är fundamentalt olika.

De intervjuade var samstämmiga i att de behövde mer kunskap och att prata tillsammans om hur man kan möta denna grupp. Det egna förhållningssättet kring religion och tro diskuterades i stort sett aldrig på kliniken. Alla fann ämnet viktigt och spännande att utveckla. Framför allt kände terapeuterna att det var angeläget att uppmärksamma barnens situation i dessa familjer på något bättre sätt. De intervjuade var övertygade om att de träffat flera familjer tillhörande Jehovas Vittnen, där det aldrig ens kommit på tal och där tillhörigheten således inte kommit fram.

Tror vi missar mycket där....

Detta pratar man ju i stort sett aldrig om...

Terapeuterna har alla någon eller ett par familjer som de minns extra väl och vill berätta om.

I den ena familjen funderade vi mycket på hur barnen hade det.....även privat minns jag barn som varit klasskamrater till mina barn. De fick inte vara med och fira jul eller komma hem och leka eftersom de skulle ut och förkunna med mamman....en annan kom hem och ville förkunna med sitt lilla barn i handen. Mamman var inte psykiskt frisk. Har undrat mycket hur det gick för barnet...man tror att någon annan tar tag i det....kanske i församlingen...men....

Hur fungerar det för dig att arbeta terapeutiskt med vetskapen om barnet/familjens tillhörigheten till Jehovas Vittnen?

Nedanstående terapeut funderar länge och svarar dröjande och eftertänksamt:

Det går ju att jobba med ett barn där man blir mottagare för deras känslor och upplevelser. Ett

härbärgerande som barnet kan bära med sig. Har hänt att jag frågat "Vill du att vi ska prata med mamma och pappa om detta, så jag kan hjälpa dig med det här....."

Men med tanke på hur lite som hände så...går ju inte att utmana och säga att "så där kan man inte säga"....blir lite bakbundet.....vet inte om det går att jobba på något annat vis. Annars känns det som om man bollar med...Hur ska den andra föräldern ta emot det jag gör? Hur mycket utmanar det? Där kan jag erkänna att även om jag vet en hel del om Jehovas Vittnen, så vet jag verkligen inte allt, så jag är ju inte säker i rummet, så där kan jag säga, så jag kan ju utmana utan att veta...."

Terapeuterna är överens om att det terapeutiska jobbet i mångt är avhängigt av hur stränga eller rigida föräldrarna är i sin uppfattning kring barnet eller ungdomen och om man lever strikt utifrån sina trosregler eller ej. Det som framhålls som mycket viktigt, som ett nyckelord i terapeuternas arbeten med barn och familjer från Jehovas Vittnen, är *flexibiliteten hos föräldrarna*.

Om en eller båda föräldrarna är flexibla att se barnets behov ur ett annat perspektiv än endast utifrån tron, ses detta som mer positivt. I dessa fall finns en möjlighet till positiv förändring och till ett arbete som inte skiljer sig så mycket från terapi med andra familjer. För lite kunskap kring vad trossamfundet egentligen står för och vad det innebär för just den familj man möter, är också något som betonas som viktigt. Terapeuterna tror att de blir mer försiktiga i sitt utforskande, då det finns en rädsla för något som är svårt att definiera för terapeuterna.

En av terapeuterna har erfarenheter av att i stort sett kunna jobba som vanligt, där patienterna varit öppna med sin tillhörighet och där det varit tillåtet för terapeuten att utforska och vara nyfiken på Jehovas Vittnens värld. Detta har företrädesvis gällt vuxna patienter.

Terapeuten berättar:

Ja, faktiskt har jag känt mig rätt fri att ifrågasätta och undersöka i de ärenden, liksom i familjer från Livets Ord. När de har berättat har jag varit tydlig med att detta är nytt för mig och att jag kan vara nyfiken på det och att det kan bli ett tema i terapin att försöka förstå.

Det var väldigt tydligt att det påverkade mående och relationer att omvärlden var ifrågasättande och kritisk.....Man måste våga prata om och vara nyfiken. Hade jag mött patienter som varit mer rigida hade det varit ett större bekymmer..Alltså...det är ju en speciell typ av människor som söker hjälp utifrån och det är ju inte självklart när man tillhör Jehovas Vittnen...

Och vidare berättelse:

Finns en gemensam historia hos de familjer jag mött att det finns mycket berättelser om att de som barn upplevt kränkande saker och om de hade gjort liknande mot sina barn så hade det gjort mig ännu mer nyfiken hur föräldern tänker att det kan göra barnet gott. Och så hade jag förklarat hur jag tänker är det bästa för ett barn och om jag känt att "det här är inte ok" då... hade jag väl anmält till socialförvaltningen. Det tror jag att jag gjort. Men i det läget har jag inte varit i.

I de fall terapeuterna haft framgång i det terapeutiska arbetet, det vill säga att man lyckats förändra något bekymmer till det bättre, tror man detta handlar om att man jobbat länge med tillit och respekt för det liv patienterna lever i. När denna relation upprättats har det i dessa fall varit lättare och känts mer bekvämt att ställa frågor kring trostillhörigheten och dess påverkan på familjen. De fem terapeuterna tror att det är vanligt att människor från Jehovas Vittnen tror att människor utanför samfundet ser kritiskt på dem och att man därför inte självklart berättar om sin tro. Bara två av de fem terapeuterna säger sig ha någon egentlig kunskap om vad Jehovas Vittnen står för. De andra tre tycker de har lite vetskap om innehållet i tron. När det gäller Jehovas Vittnens tro på Harmageddon, jordens undergång så tänker terapeuterna är det är mycket oroande att de vuxna pratar om detta helt öppet inför barnen på möten och i vardagen. Att inte ha tillräcklig kunskap är något som gör det svårt att veta var gränsen går för att ett barn far så illa att det måste anmälas.

En terapeut berättar:

Jag lutar mig mot min psykologiska kunskap och hur mår detta barnet. När jag tippas över och tänker att barnet inte mår bra, blir det självklart för mig att plocka in andra aktörer. För det kan jag inte greja med. Då ska det anmälas. Tror att det finns brister här....och att vi inte gör lika. Att vi inte heller är villiga att fråga och få veta allting. Vet inte.....

Det är ingen problematik som vi utsätter oss för i något slags flöde utan det dyker upp och väcker kanske jättemycket på kliniken just då men sen är det avslutat och dröjer kanske länge till nästa gång. Finns ju inga riktlinjer som till exempel om man vägrar blodtransfusion på sjukhuset...finns ju någon slags undvikande acceptans genom att inte ha tydliga ramar i samhället.

En terapeut reflekterar:

Framförallt nu när vi inom barnpsykiatri är så avskalade så...om man kommer med ett bekymmer så är fokus på att lösa det. Det handlar om att skala av allt annat och bara jobba med frågtällningen. Gör ju något med oss också. Att vi ser mindre av sammanhanget runt barnet. Såna här saker blir ju inte precis bättre då.....Det krävs tid..och en relation. Inte så bra att fråga om sånt här vid första mötet.

DISKUSSION

De fem intervjuade terapeuternas samlade erfarenheter kring att möta barn, ungdomar och familjer tillhörande Jehovas Vittnen i barnpsykiatri var mestadels negativt färgade. Även om det också fanns möten som varit positiva, så var terapeuternas upplevelser och tankar kring Jehovas Vittnen att det inte var till fördel för ett barn att växa upp i denna miljö. I de positiva familjekontakter som funnits betonades föräldrarnas flexibilitet och förmåga att ta barnets perspektiv, samt se till barnets behov, oavsett vad trostillhörigheten satt upp för regler. I de fall man upplevt det svårt att möta dessa familjer handlade det om föräldrarnas oförmåga till förändring och svårigheter att se hur trossamfundet regler blev ett bekymmer för barnet. Terapeuterna belyste också sin okunskap kring Jehovas Vittnen och att denna ringa kunskap ledde till färre frågor om samfundet och dess innebörd för familjens liv. Det viktigaste resultatet som framkom var avsaknaden av frågor kring tro och trostillhörighet i mötet med barn, ungdomar och familjer. De intervjuade terapeuterna är tydliga med att de inte har någon egen tro eller uppger att de är ateister. De tror därför att frågan om religionens vikt i andra människors liv inte blir en självklarhet. I Sverige har vi åsikts- och yttrandefrihet men också religionsfrihet. Att tycka, tänka och reflektera kring människor som utifrån sin religion väljer att leva annorlunda än majoriteten, är således något vi både kan och får lov att göra, så länge vi inte kränker någon annans rättigheter. Inom sfären psykoterapi finns sannolikt en extra försiktighet kring att prata om skillnader mellan människor och sätt att leva, eftersom man vill vara öppen för möten med alla slags människor, olika individer från olika kulturer, även subkulturer inom vår egen kultur. Men om ingen plattform finns för religion och tro samt tankar om svårigheter och möjligheter inom denna, är det svårt att få till stånd en utveckling. Risken finns istället att man som terapeut, blir själv om sina tankar och svårigheter, vilket riskerar att segmentera, bli till fördomar och

framtida ”sanningar”. Får Gud plats i psykoterapin? Hur ges signaler om att tro och religion är ett lika självklart samtalsämne som något annat i barnpsykiatrin? I alla de referenser som angetts i studien efterlyser man mer kunskap inom psykiatrin, för att se och fånga upp de barn och ungdomar som far illa i Jehovas Vittnen. De fem intervjuade terapeuterna upprepar också önskemål om mer kunskap, för att känna sig mer säkra på att utforska innehållet i tron i den specifika familj man möter.

Har vårt samhälle blivit så sekulariserat att tankar på att religion kan utgöra ett viktigt fundament i många människors liv knappt längre existerar? Kulturen i samhället påverkar också terapeuten och det terapeutiska rummet. Hur och vad terapeuter ställer frågor kring och intresserar sig för är det som de flesta patienter svarar på. Att ta upp frågan om religion blir sannolikt svårare om det inte är något terapeuten nämner i något sammanhang. De människor som har en tro och en tillhörighet till något samfund kanske är medvetet försiktiga med att berätta om detta för andra människor, eftersom man inte vet hur det kommer bemötas och om man uppfattar att det inte är en viktig aspekt av livet för terapeuten är det sannolikt att patienten blir än mer tyst. Det förmodade mörkertalet, det vill säga att barn och familjer inte berättar om trosstillhörighet behöver därför inte betyda att man medvetet döljer sitt medlemskap i Jehovas Vittnen. Det skulle lika mycket kunna handla om att man inte blir inbjuden till frågor om tro, av terapeuten.

I Jehovas Vittnens fall kan det också vara så att, de människor som söker sig till barnpsykiatrin vet att det inte är uppmuntrat av församlingen att söka experthjälp i världen utanför. Detta kan vara en orsak till att man inte tar upp tillhörigheten, tillsammans med vetskapen om att människor utanför samfundet kan vara kritiskt inställda. Det verkar viktigt att, som terapeut att tänka om sin egen tro och våga diskutera den på sin arbetsplats samt att skaffa sig information om Jehovas Vittnen och prata med varandra om sina erfarenheter.

Om det är som tidigare undersökningar misstänker, (SOU 1998:113), att det finns ett mörkertal, det vill säga att familjer, barn och ungdomar passerar insatser och terapier i barnpsykiatrin, utan att tillhörigheten till Jehovas Vittnen framkommer, är det ett sorgligt faktum. Då det finns många berättelser om hur besvärligt det kan vara att växa upp i Jehovas Vittnen, på flera olika plan, om inte annat, så i relation till världen utanför, så borde detta vara en viktig del i barnpsykiatrin. Det är också viktigt kunna dela det som är positivt för familjen och barnet. Om inte sammanhanget

som barnet, ungdomen och familjen lever i, blir synligt i terapin, så kan förståelsen för och hjälpen till familjen bli lidande.

Med frågor om religion och trostillhörighet som en lika naturlig del som att fråga om barns mat och sovvanor, skulle sannolikt fler barn och ungdomar tillhörande Jehovas Vittnen bli synliga i barnpsykiatri. Eftersom det känns främmande för de intervjuade terapeuterna att fråga om tro, kan man utforma frågor som inte upplevs som så specifika, men som ändå kan leda fram till att de familjer som vill berätta om sin tro, får ett utrymme i de terapeutiska samtalen att göra det. Om man som terapeut inte frågar om tro, kan det förmedla att, frågan inte är viktig för terapeuten och att då heller inte religion något väsentligt att prata om. Att använda sig av fler frågor som rör vad som är viktigt i familjens liv, familjens ”Beliefs”, kan visa familjen att det finns ett intresse hos terapeuten och barnpsykiatri, även för religion. Ett mer naturligt utrymme skapas då också för att prata om vad religionen och tron betyder för just den här familjen och för var och en av familjemedlemmarna.

Frågor som skulle kunna ställas till familjer, barn och ungdomar redan i de inledande anamnesupptagande samtalen:

Vilken gemensam värdegrund har ni i er familj?

Vad anser ni är viktigt i er familj?

Vilket är ert grundfundament? (förslag på alternativ, exempelvis, ”vi är vegetarianer”, ”miljöengagerade”, ”aktiva i ett samfund” ”har en speciell religion?)

Berätta hur en vecka ser ut i er familj. När vaknar ni?, Vad gör ni? Aktiviteter på kvällar och helger? Saker som ni gör gemensamt respektive var och en?

De ovanstående frågorna är förslag på frågor som kan fånga upp en trostillhörighet och samtidigt ge en mängd annan viktig information och en bild av hur familjen har det tillsammans och vilka grundläggande värderingar som styr. Genom den här typen av frågor ges utrymme för patienten och familjen att berätta, om de vill. Frågorna kan också öppna för att barn och ungdomar i

Jehovas Vittnen och andra samfund, blir synliga på ett annat sätt. Som terapeut förmedlar man ju något också i det man INTE frågar om. Så, om frågan finns med på ett självklart sätt från början, kan en annan självklarhet kring trosfrågor förmedlas. Både det som finns som positivt och det som kan vara negativt. Den här typen av frågor finns inte med i de anamnestiska formulär eller inledande frågor på den klinik där jag intervjuat de fem terapeuterna. Frågorna i sig är inte ovanliga i sig men att använda de mer specifikt i inledande samtal kan ange en ton för vilket utrymme och vilka ämnen som anses viktiga. Avsaknad av frågor som kan skapa utrymme för att prata om religion leder sannolikt till att patienter inom barnpsykiatri blir mer försiktiga att prata om en tillhörighet som Jehovas Vittnen. De intervjuade terapeuterna blev överraskade av sina egna tankar och reflektioner under intervjuerna. Samtliga terapeuter ville prata vidare på kliniken om hur man kunde öppna samtalen mer för frågor kring tro. De fem terapeuterna önskade också tid och utrymme på kliniken, för att prata med varandra om kunskap och erfarenheter kring Jehovas Vittnen.

Slutligen

Studien hade som syfte att undersöka psykoterapeuters upplevelser av att möta barn, ungdomar och familjer, tillhörande Jehovas Vittnen. Terapeuterna har frikostigt delat med sig av både svåra och mer positiva erfarenheter.

Det som varit genomgående **försvårande** i terapeuternas möten med Jehovas Vittnen är:

Terapeutens avsaknad av egen tro eller religion.

Terapeuten ställer inga frågor alls om religion och tro, om inte detta framkommer genom patienten eller någon annan.

Terapeutens försiktighet vad gäller att ställa frågor kring tron och dess levnadsregler.

Svårigheter att utmana familjens system och därmed skapa förändring

Det som upplevts som **positivt** med möten med barn, ungdomar och familjer tillhörande Jehovas Vittnen är:

Det har hänt att terapeuter har upplevt att en del föräldrar gått emot vad församlingen kräver och sett till barnets bästa.

Det finns tillfällen, om än inte många då familjen eller patienten själv bjudit in till samtal om sin tro. Terapeuten har då haft ett större utrymme att utforska betydelsen för just den familjen.

Referenslista

Arlebrand, Ny tid, Ny tro. 2002, Gleerups förlag.

ISBN: 9789140640468

Bowlby, En trygg bas. 1994, Natur och Kultur.

ISBN:91-27-03109-8

Essèn, Sektbarn. 2008, Bonniers förlag.

ISBN:978-91-0-010697-3

Franz, Samvetskris. 1990. CKI förlaget.

ISBN:91-86518-06-2

FRI, Stiftelsen FRI, Föreningen Rädda Individen. Hämtat från <http://www.fri-sverige.se>. Hämtad 15/9-11.

Frisk & Jiton, Fången mellan två världar. 2009, c-uppstats Örebro universitet.

Frude, Understanding family problems. 1990, John Wiley & Sons Ltd

ISBN: 0 471 91741 9 (ppc)

Havnsköld, & Mothander, Utvecklingspsykologi. 2002, Liber AB.

ISBN:978-91-4704994-3

Hjälpkällan. 2011. Hämtad från <http://www.hjalpkallan.org>. Hämtad 21/9-11.

Jehovas Vittnens hemsida <http://www.watchtower.org> hämtad 13/10-11.

Juul, Livet i familjen-om det viktiga samspelet. 2005, Albert Bonniers Förlag.

ISBN:91-0-010845-6

Kvale & Brinmann, Den Kvalitativa Forskningsintervjun, 2009, Studentlitteratur.

ISBN:978-91-44-05598-5

Langemar, Kvalitativ forskningsmetod i psykologi- att låta en värld öppna sig. 2008, Liber AB.

ISBN978-91-47-09334-2

Tandberg, Då gråter Änglarna, 1996, Egmont Richter AB.

ISBN:9177111990

Pettersson, Jehåvasjäveln. 2008, Bokförlaget Forum.

ISBN:978-91-37-13305-8

ROS, Föreningen Rådgivning om Sekter. 2011. Hämtat från <http://www.ros.org.se>. Hämtad 21/9-11.

Sonnby-Borgström, Affekter, Affektiv kommunikation och Anknytningsmönster- Ett bio-psyko-socialt perspektiv. 2008, Studentlitteratur.

ISBN:978-91-44-03099-9

Statens offentliga utredningar, 1998:113, I God Tro- Samhället och nyandligheten. Norstedts.

Wennerberg, Vi är våra relationer, om anknytning, trauma och dissociation. 2010, Natur och Kultur.

ISBN:978-91-27-118171

Google. 2011. Google-sökning. Söktext: Sekt, Tro, Trossamfund, barn, psykiatri. Hämtad 21/9, 17/11-11.

Bilaga 1

Intervjufrågor.

Vilka upplevelser har du som terapeut från dina möten med barn, ungdomar och familjer, tillhörande Jehovas Vittnen.

Frågar du om patienters religion eller trostillhörighet?

Hur är det för dig att möta och arbeta terapeutiskt med som har tillhörighet till Jehovas Vittnen?

Hur uppmärksammar du och arbetar kring frågor som har med tro att göra?

Hur ser du på barn och ungdomars situation inom Jehovas Vittnen?

Har du en egen tro och hur påverkar detta din inställning?

Dina tankar om något behöver förändras?

Något annat du vill berätta om?